

KÜRESEL İKLİM KRİZİ BAğLAMINDA YENİ NESİL KENTSEL TASARIM YARIŞMASI DENEYİMİ: MELES YARIŞMASI ÖRNEğİ

Mehmet Nazım ÖZER^{1*}, Savaş Zafer ŞAHİN²

¹TC. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı

² Prof.Dr. Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tapu ve Kadastro Yüksekokulu, Ankara

Öz

Kentleşme deneyimlerine bağlı olarak kentlerimiz doğal niteliklerini ve kentsel potansiyellerini önemli oranda yitirmiştir. Kentlerin çeperlerinde olan, ancak hızlı kentleşme sonucu kent içerisinde kalan birçok ekolojik alan, yanlış müdahaleler veya yoğun yapılaşma sonucunda bozulmaya, ekolojik özelliklerini yitirmeye başlamıştır. Birçok kentimizde atıl kalmış veya korunamamış ekolojik alanların, küresel iklim krizi bağlamında yeniden ve yeni yaklaşımlar ile ele alınması gereklidir. Bu yaklaşım, kentsel büyümeyi kontrol etme, doğal kaynakları koruma, ekonomik gelişme, kentsel yenileme için çok yönlü planlama, tasarım ve yönetim konularını içermelidir.

Meles Çayı'nın, yoğun kentsel alanlardan kentsel çepere doğru bir ekolojik koridor olması ve bu koridorun kent ile entegrasyon aracı olarak değerlendirilmesi amacıyla açılan yarışma, bu tür yaklaşımlara en iyi örneklerden biridir. Çünkü Meles Çayı, diğer benzerleri gibi ekolojik anlamda kentleşmenin olumsuz etkilerine maruz kalmış ve bu bağlamda doğal bir çok özelliğini yitirmek üzere olmasına rağmen hala önemli bir potansiyel taşımaktadır. İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından açılan bu alana ilişkin yarışma; geniş bir ekosistem içinde hem kırsal hem de kentsel ortamlarda biyolojik çeşitliliği sağlayan ve yöneten, doğal, yarı doğal ve kentsel alanlar arasındaki ilişkilerin yeniden kurgulanmasının araçlarını aramaktadır.

Kentsel tasarım yarışmaları, kent planlama ve kentsel tasarım ortamında kamuoyu oluşturmaya, yeni yaklaşımlara, teknolojilere ve araştırmalara öncülük etmeye, mevcut planlama ve tasarım paradigmasını tartışmaya açmaya ve değiştirmeye yönelik kuram ve kurgu üretmeyi hedeflemektedir. Bu çalışmada, ekolojik koridorun çok katmanlı, çok boyutlu ve karmaşık sorunlarına yönelik açılan "Kentsel ve Ekolojik Omurga Olarak Meles Çayı Ulusal Kentsel Tasarım Fikir Projesi Yarışması"nda 1. Mansiyon ile değerlendirilen projemizin yaratıcı, yenilikçi ve öncü çözümler olarak tartışmaya açılması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ekoloji, kentsel tasarım yarışmaları, planlama

EXPERIENCE OF A NEW GENERATION URBAN DESIGN COMPETITION IN THE CONTEXT OF GLOBAL CLIMATE CRISIS: THE CASE OF MELES COMPETITION**Abstract**

Based on the past urbanization experiences, our cities have significantly lost their natural qualities and urban potential. Many ecological areas that have remained on the peripheries of cities once became a part of the city because of rapid urbanization and have started to deteriorate and lose their ecological characteristics due to improper interventions or intensive construction. The idle and unprotected areas of ecological value in many of our cities should be reconsidered and new approaches should be adopted in the context of global climate crisis. This approach should include multifaceted planning, design and management issues for controlling urban growth, protecting natural resources, providing economic development and healthy urban renewal.

Meles River is an ecological corridor from dense urban areas to the urban periphery and the competition opened to evaluate this corridor as a means of integration with the city is one of the best examples of such approaches. Because, Meles River still has a significant potential in ecological sense even though it has been exposed to the negative effects of urbanization and lost or about to lose many natural features, like its peers. The competition for this area, opened by the Izmir Metropolitan Municipality, seeks the means of reconstructing the relations between natural, semi-natural and urban areas that provide and manage biological diversity in both rural and urban environments within a wide ecosystem.

Urban design competitions aim to create public opinion in the urban planning and urban design environment, to lead new approaches, technologies and research, to discuss and change existing planning and design paradigms, and to produce theory and fiction. In this study, it is aimed to discuss the creative, innovative and pioneering solutions of our project, which was awarded with the 1st Honourable Mention in the "Meles Stream as an Urban and Ecological Backbone National Urban Design Project Competition", which was opened for the multi-layered, multidimensional and complex problems of an ecological corridor.

Keywords: Ecology, urban design competitions , planning

1. Giriş

1.1. Yarışmalar ve Yeni Fikirlerin Üretilmesi

Yarışmalar; birçok kentin kentleşme pratiklerine bağlı olarak kentsel potansiyellerini/sorunlarını önemli oranda yitirmiş olan alanlarda özgün, nitelikli ve geleceğe ışık tutabilecek fikirlerin elde edilmesi amacıyla düzenlenmektedir.

Yarışmalar, önceden belirlenmiş kriterler doğrultusunda ve sorun etrafında çözüm arayan çok sayıda katılımcının arasında en iyi fikri seçmeye yönelik bir sistem üzerine kurulmuştur. Yarışmalar doğası gereği;

- rekabeti bünyesinde barındırması,
- yenilikçi fikirlerin ortaya çıkmasına olanak sağlaması,
- kolektif üretim deneyimini sağlaması,
- kamuoyu oluşturması
- nedenleriyle tercih edilmektedir (Çıkrıkçı, 2021).

Ülkemizde kent ölçeğine ilişkin problem tarifleri yapan yarışma deneyimi azımsanmayacak kadar fazladır. Bu tür yarışmalar, önceleri kent ölçeğinin tümünü kapsayan imar planlama çözümleri düzeyinde iken, artık kentleşmenin boyutları nedeniyle daha çok kent parçası veya kamusal alanların yeniden düzenlenmesini içeren planlama ve kentsel tasarım içeriğine dönüşmüştür. İklim krizi ile birlikte ise kent çeperinde bulunan veya kentin içerisinden geçen ve kentle bütünleşme beklentisi olan vadi sistemi, kent omurgası gibi ekolojik problemlerin çözümüne yönelik yarışmalar söz konusudur.

Dünyada planlama ve kentsel tasarım yarışmalarının konusunun içeriği ve çok boyutlu problemlerine çözüm getirebilecek farklı

disiplinlerin birlikte karar üretmesi gerekmektedir. Bu üretim sistemi içerisinde sorunların çözümlenmesine dair stratejiler, yaklaşımlar ve öneriler beklenmektedir.

Ülkemizde de doğal alanların çözümüne yönelik birçok kentsel tasarım proje çalışmaları yürütülmektedir. Hatta Kent Omurgası 1991, Gölbaşı Doğa Parkı 2001, Kurbağlıdere Vadisi 2013, Beylikdüzü Vadisi 2016, Tosbağa deresi 2018, Olivelo 2020 gibi birçok yarışmanın yakın tarihimizde düzenlendiği görülmektedir. Bu tip yarışmaların sonucusu olan 'Kentsel ve Ekolojik Omurga Olarak Meles Çayı' yarışması ise dünyayı etkisi altına alan pandemi sürecinde gerçekleştiği de dikkate alındığında ekoloji- kentsel yaşam ilişkisinin daha farklı kavram ve yaklaşımlar ile ele alınmasını gerektirmiştir.

Meles Çayı yarışması, İzmir Körfezi ile Adnan Menderes Havalimanı arasındaki 18 km'lik bir ekolojik omurga alanının kentin çok farklı kullanımları ve bağlamları ile ilişkide bulunan bir su yolu ve vadi sistemi olarak ele alındığı bir çözüm beklemektedir.

Yarışma jürisi; Küresel Covid-19 Salgını koşullarında teslim edilen 11 projenin her birinin kendi bağlamlarında değerlendirilmesi gereken birçok konuya temas eden çerçeveler önerdiğini ve yarışma düzeninin yarışma konusu ve yaşanan süreçler dikkate alındığında üst düzeyde olduğunu belirtmiştir (Çimen, 2021).

Jüri değerlendirme çalışmaları sonucunda yarışma; kalitesi, farklı disiplinlerin bir arada bulunması, eşgüdüm hâlinde geri beslemeli çalışabilmesi, her birinin ayrı ayrı birbiriyle tutarlı ve dengeli bir olgunluk seviyesini tutturması ve farklı ölçeklerde gerek nitelik gerekse nicelik anlamında

fikri takibin sağlanması nedeniyle başarılı bulunmuştur (Çimen, 2021),

Yakın gelecekte yerel yönetimlerin, kentlerinin gelecek biçimlenmesinde bu tip ekolojik özellik gösteren alanlara yarışma yöntemi ile çözüm arayacakları açıktır. Bu nedenle Meles Çayı yarışmasının sonuçlarının daha sağlıklı tartışılması ve uzun erimde çok aktörlü özgün kurumsal yapı ve örgütlenme modelleriyle ekolojik değerlerin korunarak geliştirilmesine ve kentsel kamusal yaşamın zenginleştirilmesine katkı sağlayacak süreçlerin tanımlanması gerekmektedir.

1.2. Kentsel ve Ekolojik Omurga Olarak Meles Çayı Ulusal Kentsel Tasarım Fikir Projesi Yarışması

Yarışma ve ekoloji konusunda dünyanın çeşitli bölgelerinden ve Türkiye özelinde çok farklı ölçek ve içerikte örnekler bulunmaktadır. Bunun nedeni; iklim krizinin etkilerinin ve sonuçlarının artarak hissedilmesi sonucu dünyadaki eğilime paralel olarak çözüm arayışlarının artmasıdır. Türkiye'deki yarışma ortamında da ekolojik sorunlara ilişkin üretimin son yıllarda artmaya başladığı görülmektedir. Bu yarışmalar ile kentleşme ekoloji kavramlarının durduğu noktayı ve ekolojik sorunlara yönelik planlama / tasarım yaklaşımını ortaya koymaktadır.

Kentsel ve Ekolojik Omurga Olarak Meles Çayı Ulusal Kentsel Tasarım Fikir Projesi Yarışmasının Amacı;

İzmir'in kentleşme pratiklerine bağlı olarak doğal niteliklerini ve kentsel potansiyellerini önemli oranda yitirmiş olduğu, bu nedenle gerek ekolojik gerekse kentsel kullanımlar anlamında bir omurga olan Meles Çayı ve Yeşildere Vadisinin, bağlamı özelindeki değerlerinin dikkate alındığı özgün, nitelikli ve geleceğe ışık tutabilecek fikirlerin elde edilmesi amaçlanmaktadır (İBB, 2020).

Yarışma süreci için tanımlanan temel sorun;

Kentlerimizde yaşanan yoğun yapılaşma süreçleri ve bunun bir sonucu olarak kent gelişmesinin planlı ve kontrolsüz yayılması, çeperdeki doğal alanlar ve tarım alanlarını olduğu kadar kent makroformunun içerisinde yer alan Meles Çayı ve Yeşildere Vadisi gibi doğal ve ekolojik değerleri de tehdit etmektedir.

Tarihsel süreçte İzmir kentinin çeperinde kalan ve ayrıca kenti güney kuzey doğrultusunda kat eden bir kentsel ve ekolojik omurga olma özelliği ile Meles Çayı ve Yeşildere Vadisi, kentleşmeyle doğal ve ekolojik bir çok özelliğini ya yitirmiş ya da yitirmek üzere olan, ülkemizin birçok kentinde benzerlerini görebileceğimiz önemli bir örnek alandır. Bu alan önemli bir ekosistem içinde hem kırsal hem de kentsel ortamlarda biyolojik çeşitliliği sağlayan ve yöneten, doğal, yarı doğal ve kentsel alan özelliği göstermektedir.

Yarışma Alanı, kent merkezinin çepere doğru yeniden tanımlanması ve ekolojik özelliklerini korunması için planlama ve tasarım yaklaşımlarının ne olabileceğini tartışmaya açmaktadır. İzmir Büyükşehir Belediyesi bu tartışmaları Yeşil Altyapı Stratejisi, Yeşil Odaklı Uyarılma Kılavuzu, İzmir Büyükşehir Belediyesi Sürdürülebilir Eylem Planı, İzmir Ulaşım Ana Planı ve Ulaşım Raporları, İzmir Deniz Tasarım Stratejisi Raporu, İzmir Tarih Stratejisi Raporu, Orman İzmir gibi kent bütününe ilişkin çalışmalar ile yönlendirmeye çalışmaktadır. Yarışma Şartnamesi bu tartışmaları kentsel ekoloji, yeni kentsel yerleşimler, kentsel bellek ve kentsel adalet gibi dört farklı eksenle yapmaya çalışmaktadır (İBB, 2020).

Meles Çayı yarışması; ekolojik, toplumsal, ekonomik ve mekânsal bütünleşmeyi hedeflerken, İzmir kentinin ana gelişim yönü olan kuzey güney doğrultusunun tarihsel anlamını, kentleşme öyküsünün tüm aşamalarını, anılarını, belleğini ve

pratiklerini tanımlaması ve ortaya çıkarmaya çalışması da istenilmektedir (İBB, 2020).

Şartnamede Yarışmacılardan, Meles Çayı ve Yeşildere Vadisi'nin;

- kentsel çevre ve kent ekolojisi bağlamında ekolojik restorasyonu, rehabilitasyonu ve dirençliliği,
- kentleşme pratiklerinin iklim krizi gerçeği düşünüldüğünde yarattığı olumsuzlukların giderilmesi,
- kentsel bellek kavramı etrafında şekillenen ve bir su yolu olarak Meles Çayının üzerinde yer alan Kervan Köprüsü ile Vezirsuyu ve Kızılcullu Su kemerleri gibi değerlerin kent yaşantısında hem işlevsel hem de tarihi anlamlarının tanımlanması,
- sağlıklı kentsel gelişme nedeniyle farklı anlamlarda dezavantajlı duruma itilmiş kent parçalarının gelecek kentsel yaşam senaryoları bağlamında sosyal, ekonomik ve mekânsal bütünleşmesine dair farklı ölçeklerde ilkesel yaklaşımların kentsel adalet kavramı etrafında geliştirilmesi

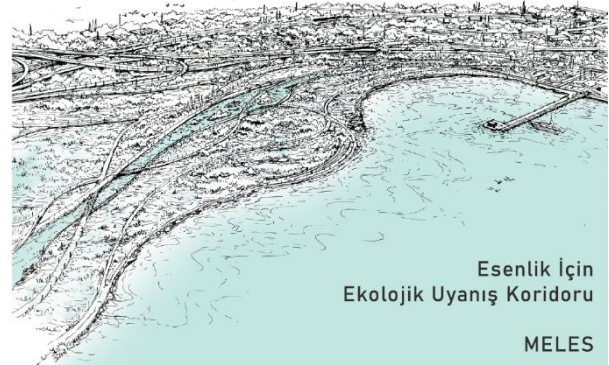
olmak üzere yaratıcı, yenilikçi ve öncü fikirler beklenmektedir (İBB, 2020).

2. Kentsel ve Ekolojik Omurga Olarak Meles Çayı Ulusal Kentsel Tasarım Fikir Projesi Yarışması Proje Önerisi (Birinci Mansiyon) 1

2.1. Kavramsal Çerçeve

İnsan faaliyetlerinin doğa üzerinde oluşturduğu etkileri azaltmak, tahribatı durdurmak ve hatta geriye çevirmek için son yirmi yılda temel bazı kavramsal çerçeveler yol gösterici oldu. 1970'lerin

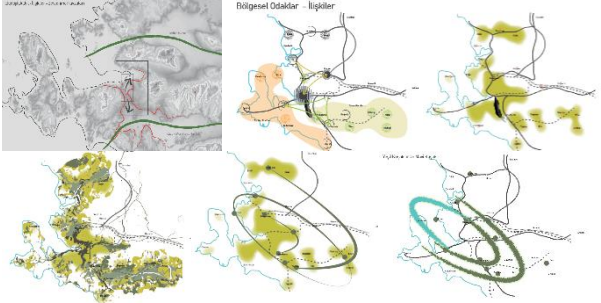
sonundan itibaren "sürdürülebilirlik", 1990'lardan itibaren de ona eşlik eden "yaşanabilirlik" kavramları insan-doğa-yerleşim ilişkilerinin tanımlanmasında etkiliydi. Ancak, içinde bulunduğumuz COVID-19 salgını süreci, bu tür kavramsal çerçevelerin mevcut tahribatı durdurmak için yetersiz kaldığını açık bir şekilde gösterdi. Bu nedenle İnsan-çevre ilişkilerini kökten yeniden tanımlayacak bir kavramsal yaklaşımla meselelere yaklaşma gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Şekil 1. Projenin kavramsal ismi.

Bu kavramsal yaklaşım, sürdürülebilirlik kavramında olduğu gibi sadece çevreye ilişkin sonuçlara nüfuz etmeye çalışmayan ama doğanın kendi bünyesini kendi dinamikleriyle onarmaya yardımcı olan, yaşanabilirlik kavramındaki gibi sadece ağırlıklı olarak istatistiksel genel duruma odaklanmayan ama her bir bireyin yaşam biçiminin geliştirilmesine ilişkin mekânsal ve toplumsal nişleri ele alan bir anlayışa dayanmak zorundadır. Doğanın yeniden insan etkisinden arındırılmış hale getirilebilmesi için insan etkinlikleriyle doğanın bünyesinin ve ekosistem unsurlarının kendi kendini onarıcı unsurlarının harekete geçirilmesi gerekmektedir.

¹ Bu bölüm, Kentsel ve Ekolojik Omurga Olarak Meles Çayı Ulusal Kentsel Tasarım Fikir Projesi Yarışması 1. Mansiyon Proje Raporu (2020) ve Proje Paftaları (2020) esas alınarak üretilmiştir.

Şekil 2. Bölgesel Odaklar ve İlişkiler.

Ancak bunun için insan yaşamının iyileştirilmesinde nicelik ve büyüklük üzerinden değil nitelik ve insan doğasına uygun iyilik halleri üzerinden bir esenlik tanımı yapılması ve bu esenlik tanımının doğa ile barışık bir tanıma dayanması gerekmektedir. Burada yeni kullanılmaya başlanan anahtar kavramsal çerçeve "esenlik" (well-being) ekonomisi ve çevre ile ilişkisidir.

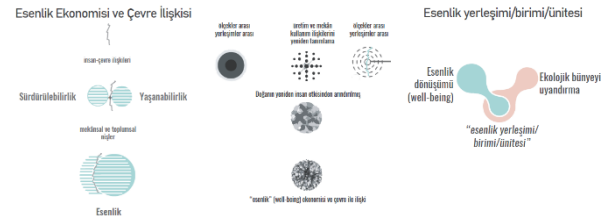
Esenlik ekonomisinin tanımladığı dönüşüm içerisinde metropoliten alanın kendi içinde insan yaşamı ve ekosistem unsurları düşünülerek anlamlı birimler olarak ele alınması yaklaşımı salgın sonrası dönemde daha ciddi bir şekilde düşünölmeye başlanmıştır. Paris şehrinde gündeme getirilen "15 dakikalık şehir" olarak da ifadesini bulan, şehrin yaya ve bisiklet mesafesinde erişilebilen parçalara bölünmesi anlayışı bunun ilk örneklerinden birisi olarak kabul edilebilir.

Ekosistem yönetimi, ekolojik yenilenme alanlarının kendi kendini yeniden onarmasına yönelik mikro bölgelerin tespiti ve korunup dönüşümlerine ilişkin stratejilerin belirlenmesi, yaşam kalitesini herkes için yükseltecek ekoloji ile barışık kamusal kullanımların belirlenmesi ve bunların metropoliten alan içerisinde tanımlanması gibi yaklaşımlarla bütünleşik bir planlama modelinin ortaya konması önemlidir.

Ekolojik yenilenme ve herkes için esenliği hedefleyen bir yaşam alanları dizgesi oluşturma amaçlı planlama yaklaşımları aynı zamanda kentsel

alan içerisindeki adalet ve eşitsizlik sorunları açılardan da önemli bir açılım sağlama potansiyeli tanımlamaktadır.

Ekolojik yapının insan faaliyetleri ile ilişkili bir biçimde mekânsal bir yeniden yapılanma stratejisi olarak tanımlanması, kent için ekolojik alanların kavramsallaştırılması için önemli fırsatlar oluşturmaktadır.

Şekil 3. Esenlik kavramının açıkları.

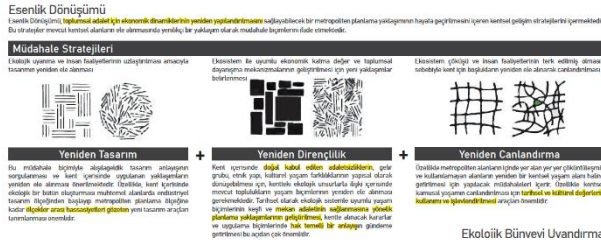
Burada, tanımlanan alanların bir arada oluşturacakları bütün, bu bütünün oluşum aşamasındaki etaplama ve bu etaplamanın ekolojik unsurların yenilenme süreçleri ile ilişkisi planlama ve tasarımın konusudur. Bu şekilde "esenlik yerleşimi/birimi/ünitesi" denilebilecek, insan ve doğanın uyum içerisinde var olabileceği bir yaşam alanı tanımlanabilir.

Bu esenlik yerleşimi kendi içinde insan yaşamına ve ekolojik dönüşüme ilişkin Esenlik dönüşümü (well-being) ve Ekolojik bünyeyi uyandırma gibi iki temel kavram kümesi tanımlamaktadır.

Esenlik dönüşümü (well-being)

Toplumsal adalet için ekonomik dinamiklerinin yeniden yapılandırılmasını sağlayabilecek bir metropoliten planlama yaklaşımının hayata geçirilmesini içeren kentsel gelişim stratejilerini içermektedir. Bu stratejiler mevcut kentsel alanların ele alınmasında yenilikçi bir yaklaşım olarak müdahale biçimlerini ifade etmektedir. Dolayısıyla insan ve topluluklar için kent içinde yeniden tasarlanacak, dirençliliği yeniden güçlendirilecek ve

yeniden toplumsal olarak canlandırılacak alanların belirlenmesini içermektedir.

Şekil 4. Esenlik Dönüşümü.

Buna göre temelde üç müdahale biçimi tanımlanabilir:

Yeniden Tasarım (ekolojik uyanma ve insan faaliyetlerinin uzlaştırılması amacıyla tasarımı yeniden ele alınması). Kent içerisinde ekolojik bir bütün oluşturması muhtemel alanlarda endüstriyel tasarım ölçeğinden başlayıp metropoliten planlama ölçeğine kadar ölçekler arası hassasiyetleri gözeterek yeni tasarım araçları tanımlanması önemlidir.

Yeniden Dirençlilik (ekosistem ile uyumlu ekonomik katma değer ve toplumsal dayanışma mekanizmalarının geliştirilmesi için yeni yaklaşımlar belirlenmesi). Tarihsel olarak ekolojik sistemle uyumlu yaşam biçimlerinin keşfi ve mekan adaletinin sağlanmasına yönelik planlama yaklaşımlarının geliştirilmesi, kentte alınacak kararlar ve uygulama biçimlerinde hak temelli bir anlayışın gündeme getirilmesi bu açıdan çok önemlidir.

Yeniden Canlandırma (Ekosistem çöküşü ve insan faaliyetlerinin terk edilmiş olması sebebiyle kent için boşlukların yeniden ele alınarak canlandırılması). Kentsel kamusal yaşamın canlandırılması için tarihsel ve kültürel değerlerin kullanımı ve işlevlendirilmesi araçları önemlidir.

Şekil 5. Ekolojik bünyeyi uyandırma.

Ekolojik bünyeyi uyandırma

Tarihsel olarak metropoliten alanlar tarihi bir çöküşle başlayan, giderek yeni yerleşim alanlarıyla birleşen ve kentsel alanın çevresinde tekrar doğa ile kavuşan ekolojik alanlar içerirler. Genellikle, ekosistemle ilişkili olarak görülen çeperdeki alanların korunması için stratejiler geliştirilirken kentin içinde kalan de belli düzeylerde tahribata uğramış ekosistem unsurları göz ardı edilebilir. Oysa ki, bütünsel olarak vadiler, ekolojik süreklilikler, akarsu taşkın alanları gibi pek çok unsur kentin farklı bölümlerini, tarihsel kesitlerini kat eder ve ekosistemle uyumlu bir planlama anlayışının hayata geçirilebilmesi için bir bütün olarak ele alınması gerekir. Ancak bu ele alış, belli bir etaplama, ekosistemin doğasına uygun hale getirme yaklaşımı içermek durumundadır. Genellikle insan etkisi altında en fazla bozulan ekosistem unsurlarının en minimal müdahale ile ele alınması, müdahale azaldıkça ekosistemi doğal haline dönüştürmek için yapılacak müdahalelerin güçlendirmesi "ekolojik restorasyon" anlayışının da temel felsefesini oluşturmaktadır. Bu anlamda, kentin merkezine yaklaştıkça toplumsal etki azaltımı, kentin merkezinden uzaklaştıkça ekolojik doğal duruma dönüş stratejileri anlam kazanmaya başlayacaktır. Bu stratejilerin mevcut alan kullanımları, ulaşım ve altyapı hatları, ekonomik ve kültürel dinamiklerle ilişkilendirilmesi önemlidir.

Planlanması öngörülen alanın salt bir idari bölümlenme, kentsel değişim alanı olarak değil, doğal bir varlık olarak sınırları ve bütünlüğü içinde ele alınması, durumunun tespiti ve aşamalı bir anlayışla doğal ekosistem durumuna geri

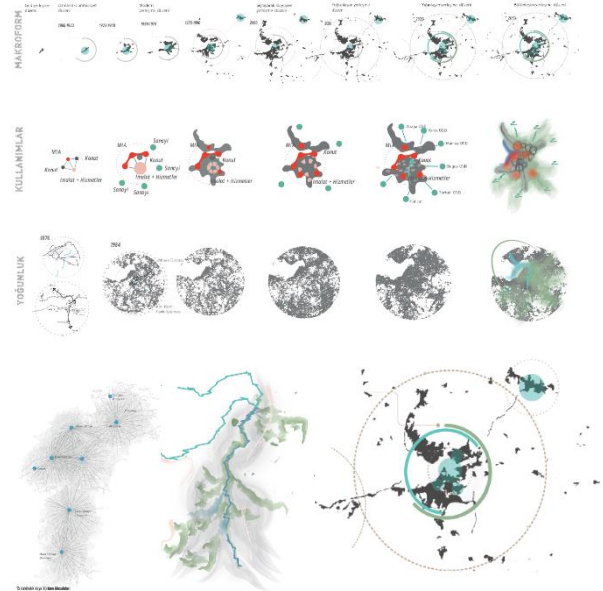
döndürülmesi için uygulanacak stratejiler şöyle ifade edilebilir:

- Etki azaltımı: Toplumsal etkilerin yalıtılması azaltılması (ekolojik yapının aşırı derecede zarar gördüğü alanlarda uygulanacak yaklaşım). Kent içerisindeki kullanımların ve akışların doğal unsurlar üzerindeki etkisini azaltabilecek kullanım azaltımı ve seyrekleştirme türü yaklaşımlar.
- Ekolojik Islah: Ekosistem Yönetimini iyileştirmek (ekolojik yapının görece olarak yüksek zarar gördüğü alanlarda uygulanacak yaklaşım). Ekosistem unsurlarını içeren, altyapı ve ekoloji arasındaki ara kesitte yer alan kentsel hizmetlerin ve alan düzenlemelerinin değiştirilmesi.
- Ekolojik Rehabilitasyon: Ekosistem işlevini onarmak ve doğanın kendi onarım mekanizmalarını harekete geçirmek (ekolojik yapının görece olarak orta düzeyde zarar gördüğü alanlarda uygulanacak yaklaşım). Ekolojik yapının unsurlarını oluşturan, fauna ve florası ile belli ölçüde yaşam döngüsünü sürdüren alanların zarar görmesine sebep olabilecek alanlarda iyileştirme ve dönüşüm.
- Ekolojik Restorasyon: Kısmen ya da tamamen doğal ekosistemlerin iyileşmesini sağlamak (ekolojik yapının görece olarak az zarar gördüğü alanlarda uygulanacak yaklaşım). Ekosistemin tamamen kendi doğal durumuna dönüşmesinin sağlanması.

Ekolojik Bünye Kavramı Ve Kent Morfolojisi İlişkisi

Ekolojik bünye ile ifade edilen bu kavramla, ne düzeyde insan eliyle tahribata uğramış olursa olsun,

her ekolojik unsurun bir bünyeye sahip olduğu, bu bünyenin zaman ve mekan bağlamlarında yapılacak planlama ve tasarım çalışmalarıyla aşama aşama uyandırılmasının mümkün olduğu kabul edilmiştir. Kentsel morfoloji içerisinde bu şekilde kentin içindeki ve dışındaki belli bir sürekliliğin parçası olan ekosistem unsurlarının bütünsel bir şekilde ele alınması mümkün olacaktır. Bu çalışmada da Meles Çayı uyandırılabilir, kendi kendini iyileştirme mekanizmaları uyarılabilir bir "ekolojik bünye" olarak tanımlanmıştır.

Şekil 6. Makroform ve Kentsel Kullanım Gelişimi.

Özellikle bir akarsuyu havzası, kent için ekolojik alan gibi unsurların planlanmasında esenlik dönüşümü ile ekolojik bünyenin uyanışını bir arada ele alacak bir yaklaşım geliştirilmesi gerekmektedir. Bu şekilde toplumsal adaletin gerçekleştirilmesi ve ekolojik adalet olarak adlandırılabilir olan, ekolojik yapının insan etkisi ile bir arada bir bütün olarak yeniden doğal haline dönüştürülmesi mümkün olabilecektir. Bu kavramsal çerçeve aşağıdaki matriste izlenebilir:

	Yeniden Tasarım	Yeniden Dirençlilik	Yeniden Canlandırma
Ekli Azaltım	1. Tasarım Yenileme (Tasarım ve Planlama Stratejileri) -Yapı yeniden tasarımı -Uygun sistem yenileme -Yerleşim alanlarının yeniden tasarımı -Yerleşim alanlarının yeniden tasarımı	2. İşlevsel Yenileme (Operasyonel Stratejiler) -Ekolojik yapıya uygun yerleşim -Çevresel ve ekolojik etkilerin azaltılması -Kültürün uygun mekansal düzenlenmesi	3. Kentleşme Dönüşüm Canlandırma (Mekansal Stratejiler) - Kentleşme alan kullanımının etkinleştirilmesi için kentsel dönüşümün gerçekleştirilmesi - Kentleşme alanlarının uygun şekilde geliştirilmesi -Kültürel miras ve doğal unsurlara uygun yapılaşmanın yeniden keşfi.
Ekolojik İstikrar	4. Altyapı Dönüşüm Tasarım (Fiziksel Altyapı Stratejileri) -Altyapı ve yerleşim alanlarının bir arada geliştirilmesi -Su kaynaklarının uygun şekilde kullanılmasını sağlamak için önlemler alınması -Doğal su kaynakları ve arazi alanlarının geliştirilmesi	5. Sistemsel Üretim Üyumu (İstikrar ve Kararlılık İçin Uygun Stratejiler) -Akarsu ile ilgili ekolojik faaliyetlerin etkinleştirilmesi uygunluğuna göre canlandırılması (Çevresel ve diğer işlevsel faaliyetler) -Ekosistem yönetimi faaliyetlerinin istikrarlı politikaya dayalı olarak uygulanması -Ekolojik istikrar ve toprak zenginleştirilmesi	6. Kentleşme Dönüşüm Canlandırma (Kültürel Stratejiler) -Akarsu çevresindeki kültürel miras unsurlarının korunması ve kentsel yapıya entegrasyonu -Akarsu ile ilgili kültürel alanların ve geleneklerin canlandırılması -Akarsu çevresindeki alanların geliştirilmesi ve bulguların alan kullanım kararlarında kullanılması
Ekolojik Rehabilitasyon	7. Ekosistem Rehabilitasyon Tasarım (Ekosistem Rehabilitasyonu İçin Uygun Stratejiler) -Ekosistem rehabilitasyonu için gerekli alanların belirlenmesi -Akarsu ekosistemlerinin fiziksel ve biyolojik parametrelerinin iyileştirilmesi -Ulaşım, tarım, yerleşim alanlarında doğal birliktirliğin sağlanması	8. Ekosistem Rehabilitasyonu (Doğal Unsurların Etkin Kullanımı İçin Uygun Stratejiler) -Doğal su döngüsünü iyileştiren alanların tanımlanması -Ekosistem rehabilitasyonu için gerekli alanların belirlenmesi -Ekosistem rehabilitasyonu için gerekli alanların tanımlanması	9. Doğal Üretim Yenileme (Ekosistem Rehabilitasyonu İçin Uygun Stratejiler) -Ekosistem rehabilitasyonu için gerekli alanların belirlenmesi -Akarsu ekosistemlerinin fiziksel ve biyolojik parametrelerinin iyileştirilmesi -Ekosistem rehabilitasyonu için gerekli alanların tanımlanması
Ekolojik Restorasyon	10. Ekosistem Rehabilitasyon Tasarım (Ekolojik Yapıya Uygun Stratejiler İçin Uygun Stratejiler) -Ekolojik yapıya uygun alanların belirlenmesi için gerekli alanların belirlenmesi -Doğal su döngüsünün yeniden canlandırılması için gerekli alanların belirlenmesi -Ekosistem rehabilitasyonu için gerekli alanların tanımlanması	11. İnsan Faaliyetlerinde Yalıtım (Engel, Sınır, Bariyer ve diğer alanlar) -Ekolojik yapıya uygun alanların belirlenmesi için gerekli alanların belirlenmesi -İstikrarlı ekosistem için gerekli alanların belirlenmesi -Doğal su döngüsünün yeniden canlandırılması için gerekli alanların belirlenmesi -Yerleşim alanlarının yeniden tasarımı	12. Ekolojik Yapıya Uygun Üretim (Ekolojik Restorasyon İçin Uygun Stratejiler) -Ekosistem rehabilitasyonu için gerekli alanların belirlenmesi -Akarsu ekosistemlerinin fiziksel ve biyolojik parametrelerinin iyileştirilmesi -Ekosistem rehabilitasyonu için gerekli alanların tanımlanması

Şekil 7. Uygulama Stratejileri.

2.2. Uygulama Stratejileri Planlama Modeli

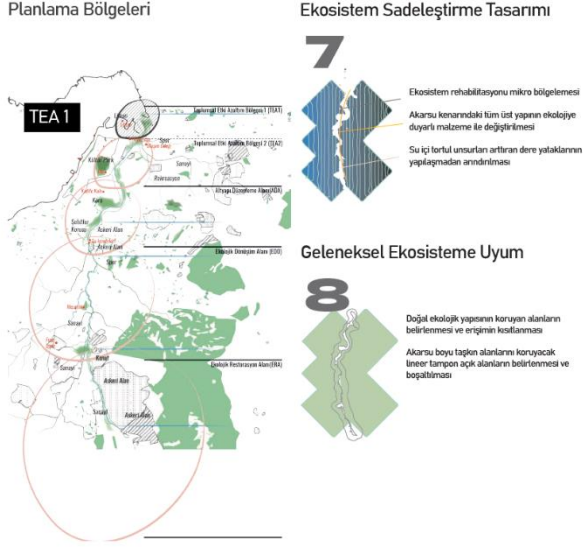
Yarışma konusu olan Meles Çayı ve etrafındaki alan, İzmir Metropolitan Kent - Bölgesi olarak adlandırılabilir alan içerisinde bulunan mevcut akarsu havzaları ile görece olarak daha zayıf bir ilişki içerisinde bulunan, kentin tarihsel gelişim süreci içerisinde tarihsel çekirdek, plansız yapılaşma alanları ve kent çevresindeki gelişmeleri bir arada içerisinde barındıran, ekolojik bir süreklilik alanı niteliği göstermektedir. Çayın oluşturduğu yatak ve çevresi yer yer İzmir kent merkezine erişimi sağlayan ana ulaşım hatlarına da eşlik etmektedir. Dolayısıyla, Meles Çayının bütününe yönelik bir planlama modeli, Çayın üzerinde ve yakınında bulunan tüm kentsel alan ve işlevlerin etkilerini gözeterek bir anlayışla ele alınmalıdır. Bu ele alışı yukarıda ifade edildiği gibi insan faaliyetleriyle ekolojik yapının bütünsel olarak doğal haline aşama aşama geri döndürülmesi konusu bir arada ele alınmalıdır. Bunun için planlama modeli belli ölçüde altyapı ve ulaşım stratejileriyle bütünlük bir alan kullanım biçimi öngörüsünü de içermelidir.

Planlama Bölgeleri

Yarışma alanı içerisinde ele alınan Meles Çayı ve yakın çevresi, denize döküldüğü delta alanından başlayarak Adnan Menderes Havalimanına kadar sürekliliği devam eden 5 ayrı planlama bölgesi olarak ele alınmıştır. Bu bölgelemelerin belirlenmesinde, alanın insan müdahalesiyle ekolojik bozulma düzeyi, kentsel dokunun sosyal, fiziksel ve altyapı nitelikleri, ulaşım yapısı, arazi yapısı parametreleri dikkate alınmıştır. Her bir bölgede geliştirilmiş kavramsal çerçeveye uygun alan kullanımları, dönüşüm stratejileri ve kullanım biçimleri geliştirilmeye çalışılmıştır. Planlama bölgelerinin belirlenmesinde kentsel dokunun yoğunluğu ve ekolojik koridor ilişkisi de dikkate alınmıştır.

Toplumsal Etki Azaltım Bölgesi 1 (TEA1):

Meles Çayının denize döküldüğü bölgede yer alan liman ve delta bölgesi planlama bölgelerinin ilki olarak seçilmiştir. Özellikle alanın tatlı su kaynağı ile tuzlu suyun karşılaştığı önemli bir ekolojik alan olması, ulaşım aksları ile sınırlanmış olması, kent merkezinin çevresindeki önemli bir lojistik alan olması gibi sebeplerle bu alanın planlama stratejileri içerisinde özel olarak ele alınması öngörülmüştür. Mevcut liman işlev ve kapasitesinin ekolojik yapıya uygun bir şekilde gözden geçirilmesi etki azaltımında önemli bir unsurdur. Ayrıca, Meles Çayının denizle buluştuğu deltasını çevreleyen ulaşım akslarının kirletici etkilerinin arındırılması için ulaşım hatlarında mümkün olan yerlerde sadeleştirme ve revizyonlar düşünülmelidir. Delta alanı, tatlı ve tuzlu suyun bir araya geldiği alan olarak ekosistem için belli canlı türlerinin gelişmesi ve ekolojik yapının bünyesinin uyandırılması için anlamlı bir yerdir. Bu yerin bilimsel yöntemlerle izlenmesi, atık su deşarjlarının önlenmesi için gözlem istasyonlarının oluşturulması önemlidir. Delta alanında Çay ile deniz suyu arasındaki yapay eşiklerin azaltılması, yaya sirkülasyonunun alanın dışına çekilmesi ve insan etkisinin azaltılması gerekmektedir.

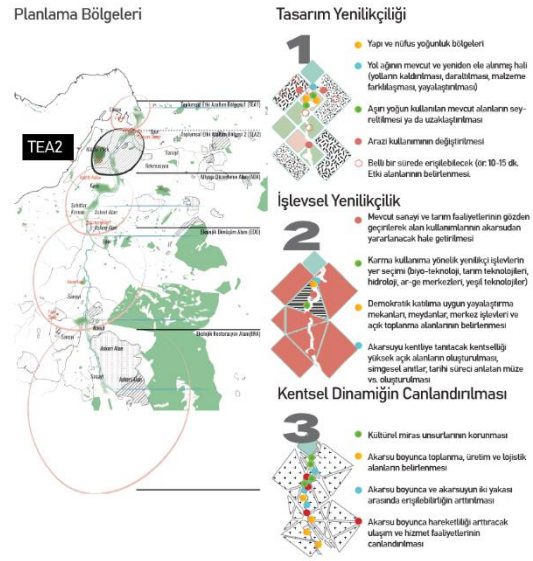

Şekil 8. TEA1 Toplumsal Etki Azaltım Bölgesi 1.

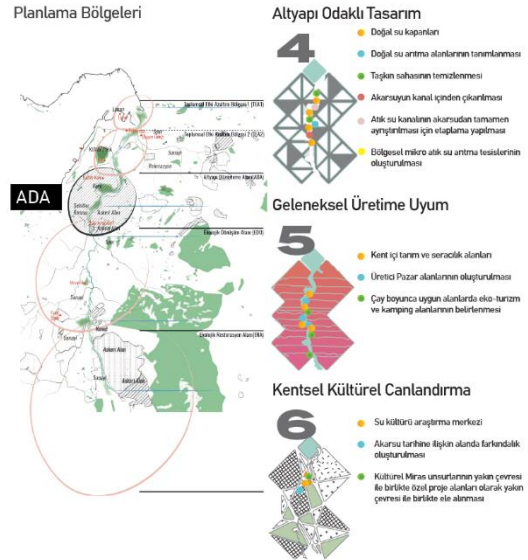
Toplumsal Etki Azaltım Bölgesi 2 (TEA2):

Meles Çayı Deltası ile Liman bölgesinin arkasında kalan ve Kültür Park alanının doğusundaki üçgen şeklindeki yapı alanı ikinci planlama bölgesi olarak seçilmiştir. Ağırlıklı olarak depolama ve sanayi işlevlerinin yer seçtiği, kısmen düzensiz yapılaşmanın da yer aldığı bu bölgenin doğu sınırını ana ulaşım aksları ve Meles Çayı oluşturmaktadır. Gerek alanın konumu, gerekse alanda yer alan işlevlerin durumu düşünüldüğünde alanda bütünsel bir dönüşümün gerçekleşmesinin kent içerisindeki ekolojik koridorun bütünlüğe hale getirilmesi ve esenlik dönüşümü için önemli olduğu görülmektedir. Kültür Park ile Meles Çayı Deltası arasında ekolojik bir süreklilik oluşturulması amacıyla alan içerisinde Çayın içinden geçtiği kanala paralel bir yeşil alan sürekliliğinin oluşturulması alanın kullanıcıları için de önemlidir. Ayrıca, Kültür Park ile Delta arasındaki yeşil sürekliliğinin sağlanması için alanın içinde yaratıcı endüstrileri öne çıkaran, endüstriyel miras niteliğindeki yapıları yeniden işlevlendiren bir dönüşüm süreci öngörülmektedir. Alandaki yer yer yüksek yapılardan oluşan dönüşüm sürecinin denetim altına alınması için yaratıcı endüstrilere ve kentsel katılıma uygun bir mekânsal düzenlemenin yapılması önemlidir. Çay kenarına yapılacak yeşil koridor ile birlikte tasarlanabilecek yaya mekânlarının, meydanlarının Kültür Parka kadar erişecek bir sivil

toplum alanı açması düşünülebilir. Bu alanda yer alabilecek yaratıcı endüstri işlevleri ve bu işlevlere hizmet verebilecek konaklama, üretim ve paylaşım alanları alanı toplumsal etki azaltımı için önemli bir konuma getirecektir.

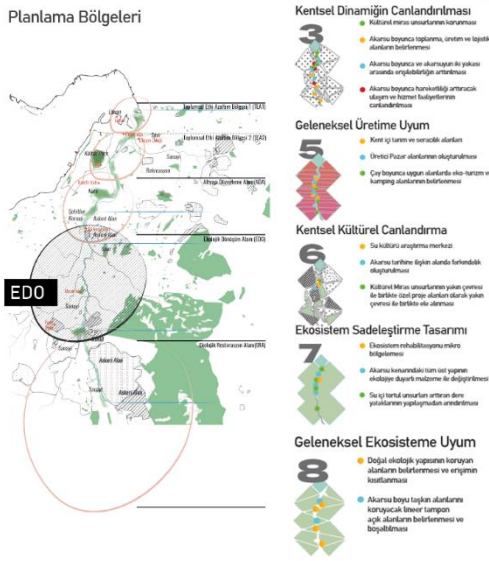
Şekil 9. TEA2 Toplumsal Etki Azaltım Bölgesi 2.

Şekil 10. ADA Altyapı Düzenleme Alanı.

Altyapı Düzenleme Alanı(ADA): Meles Çayının Konak Askerlik Şubesi ile Kızılçullu Su Kemerleri arasında kalan Yeşildere üzerinde yer alan kısmı üçüncü planlama bölgesi olarak tanımlanmıştır. Zorlu bir topografik sınır içerisinde ulaşım aksı ile Çayın bir kanal içerisinde bir arada aktığı bu bölge,

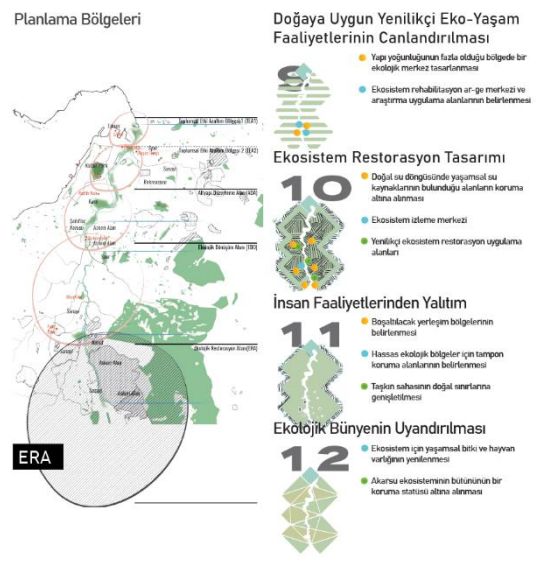
ekolojik olarak altyapı dönüşümü teması ile ele alınmış bir alan olarak tespit edilmiştir. Yer yer etraftaki kamusal bazı alanların yapılaşmamış olması, Çayın etrafında bazı yeşil alan varlığının genişletilmesine ve kamusal işlevlerle geliştirilmesine olanak tanıyabilir. Ayrıca, tarihi su kemerleri gibi kalıntıların da alanın aidiyet hislerinin güçlendirilmesi için kullanılması mümkün olabilir. Bu alanda mühendislik yaklaşımlarıyla karayolu, kentsel altyapı ve çayın su varlığının zaman içerisinde birbirinden ayrıştırılması öngörülmektedir. Bu yolla alanın yakın çevresindeki yeşil ve açık alanların kentsel kamusal niteliğinin artırılması ve ekolojik olarak bir rezerv alana dönüşmesi öngörülmektedir. Bu planlama bölgesinde ekolojik sistemin altyapısını geliştirecek unsurların yer alması önemlidir.

Şekil 11. ADA Altyapı Düzenleme Alanı, EDO Ekolojik Dönüşüm Alanı.

Ekolojik Dönüşüm Alanı (EDO): Meles Çayının Kızılçullu Su Kemerleri ile çevre yolu arasında kalan kısmı ve yakın çevresi ekolojik dönüşüm alanı olarak belirlenmiştir. İzmir Kentinin kentsel dönüşüm alanlarının çok önemli bir kısmı bu bölgede ve yakın çevrede konumlanmıştır. Dolayısıyla gerçekleştirilecek dönüşüm sürecinin Meles Çayının kollarını ve yakın çevresini dikkate alan ekolojik bir dönüşüm süreci ile gerçekleşmesi öngörülmektedir. Kentsel dönüşüm sürecinde yerel yönetimin de öngördüğü şekliyle yerinde ve yaşam alanlarını değiştirmeden gerçekleşmesi önemlidir. Ancak, yine dönüşümle

çeşitli kamusal işlevleri barındıran yeni merkez oluşumlarının da öngörülmesi gerekmektedir. Bu merkez işlevleri alanda yaşayan insanların iş, istihdam ve meslek edindirme süreçlerinin örgütlenmesinden önemli bir yere sahip olacaktır. Bu bölgede yer alan Köy Enstitüsü, Su kemerleri gibi yapıları kültürel varlıklar olarak korumak ve kentsel kamusal alanlar haline getirmek çok önemli bir canlandırma işlevi görecektir. Ayrıca, alanda bilimsel, üretime yönelik stratejilerin mekânlarının da kurgulanması gerekmektedir. Çayın bu kesiminin dönüşüm sürecinde kanal içerisinde çıkarılarak doğal taşkın sınırları içinde yaya ölçeğinde kullanılabilecek bir alan haline getirilmesi de ekolojik yapının bünyesinin canlandırılması için özel bir önem taşımaktadır.

Şekil 12. ERA Ekolojik Restorasyon Alanı.

Ekolojik Restorasyon Alanı (ERA); Çevre Yolundan sonra Adnan Menderes Havalimanı ve kent çeperine kadar Meles Çayının geçtiği koridora ekolojik restorasyon alanı adı verilmiştir. Bu beşinci planlama alanında ağırlıklı olarak ekolojik yapının restorasyonuna yönelik stratejiler öngörülmektedir. Bu stratejilerin amacı, ekolojik yapının başlangıcında bünyenin canlandırılmasına yönelik bir rezerv oluşturabilmektir. Bu bölgede de lojistik bir hizmet ağı bulunmaktadır. Bu lojistik ağın işleyişinin daha

etkin hale getirilmesi ve gerekli alanlarda ekolojik dönüşümün sağlanması hedeflenmektedir.

Havalimanına kadar olan bölgede yine, Çayla ilişkili doğal yaşam alanlarının oluşturulması amaçlanmaktadır. Yine Meles Çayının doğal taşkın sınırlarını içerecek şekilde dönüştürülmesi ve yakın çevresinin insandan arındırılmış doğal haline dönüştürülmesi önemsenmektedir.

Yeşil Altyapı Sistemi ve Doğal Yaşam

Kentleşme nedeniyle suyun doğal hareketini akış sisteminin değişmesine, su döngünün kesintiyi uğramasına, yer altı ve yerüstü su kaynaklarının beslenmesine yol açacak; geçirimsiz yüzeylerin azaltarak geçirimsiz yüzeylerin artırılması, doğal drenaj deseninin dikkate alınmaması, akarsu yataklarının beton kanallara alınması, kesintinin daraltılması ya da tamamen kapatılması gibi uygulamalar gerçekleştirilmektedir.

Bu durum çoğunlukla yağış süresince gelen suyun drene edilememesine, yolların ve sokakların suyla kaplanmasına neden olmakta ve kentsel kriz oluşturmaktadır.

İzmir Kenti için ve yakın çevresindeki akarsularında yataklarının değiştirilmesi akarsu ekolojisini olumsuz etkilemekte, ekolojik süreçleri kesintiyi uğratmaktadır.

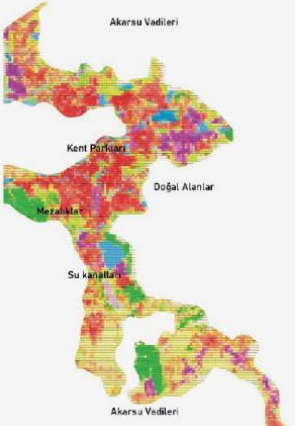
Doğal yatağında akan, su kıyası vejetasyon örtüsüne sahip dereler, yüzey akışa geçen suyun toplandığı doğal su kanalı işlevini görmektedir. Bu döngü içerisinde suyun filtre edilmesini sağlar.

Ancak, beton kanallara alınan akarsularda suyun akış hızı ve mikroorganizma yapısı farklılık göstermekte ve su sisteminin kendini temizleme fonksiyonu ortadan kalmaktadır. İzmir kentinde aşırı iklim olaylarının yaşanmasına bağlı olarak kente kısa sürede büyük miktarda yağış gelmekte, yüzey akışa geçen su miktarının su toplama sistemlerinin taşıyabileceği kapasitenin üzerinde olduğu durumlarda taşkın ve seller yol açmaktadır.

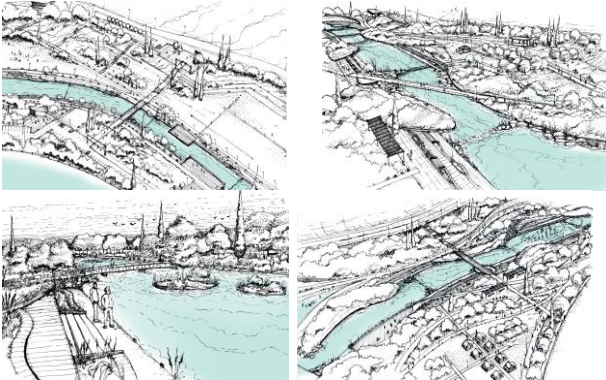
Meles çayının mümkün olduğunca çevresinin doğal yapısını korunması ve yeni yeşil alanların oluşturulması için Meles Havzasını besleyen tüm derelerin Yeşil Altyapı Sisteminde bütüncül değerlendirilmesi önemlidir.

ESENLIK İÇİN EKOLOJİK UYANIŞ KORIDORU: MELES yaklaşımı proje çalışmamızda, yağış suyunun doğal yöntemlerle tutulması, filtre edilmesi ve su kaynaklarına iletilmesi için ekolojik çözümler geliştirilmiştir.

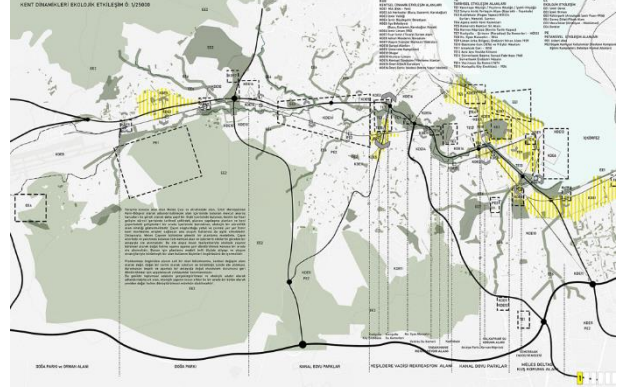
Bu yaklaşım ile Meles çayını besleyen havzının bütününe sahip olduğu ekosistemi koruyan, birbirleriyle bağlantılı doğal ve yarı doğal alanların oluşturduğu bir yeşil alan ağı kurulumuna çalışılmıştır.

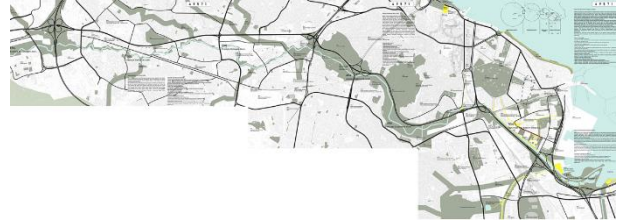
Şekil 13. Yeşil Altyapı Sistem Önerisi.

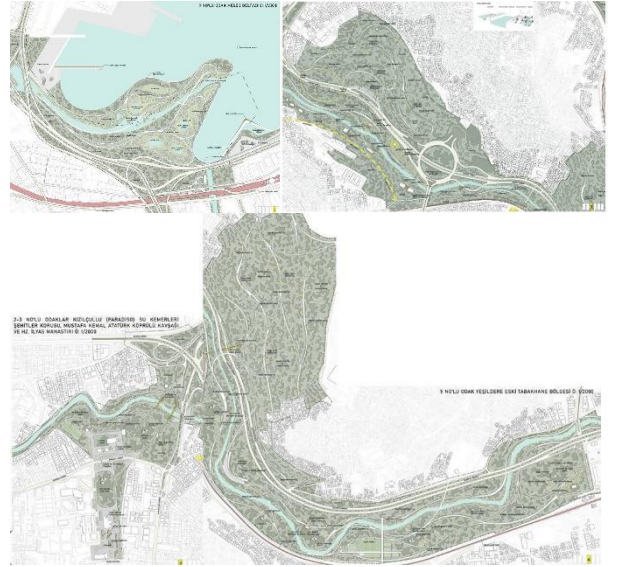
Şekil 14. Meles Çayından görünüşler.

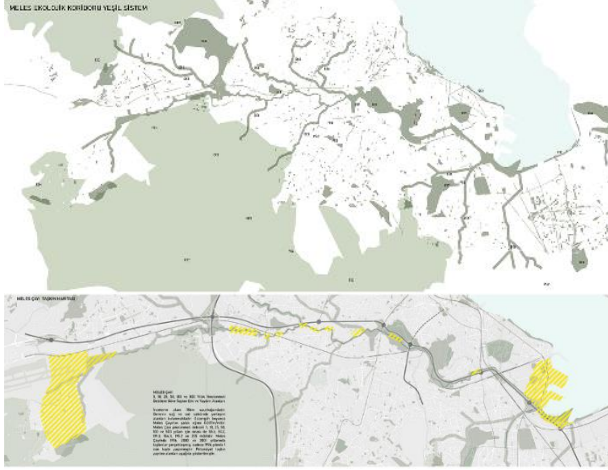
Şekil 15. Kent Dinamikleri Ekolojik Etkileşim Paftası 1/25.000.

Şekil 16. Meles Omurgası Ekolojik Etkileşim Paftası 1/5.000.

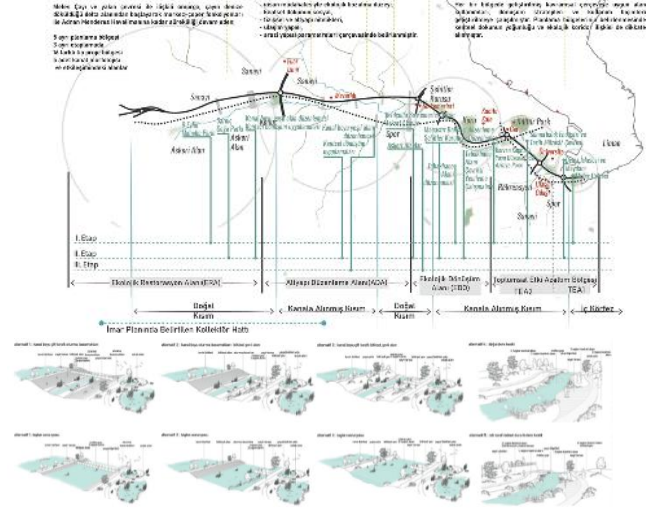
Şekil 17. Meles Omurgası Odak Alanları Paftası 1/500.

Şekil 18. Meles Omurgası Yeşil sistem ve Taşkın saha şeması.

2.3. Kentsel Dönüşüm Biçimleri

İzmir Metropoliten alanının tarihsel çekirdeğini ve gelişme akslarını saran çok farklı niteliklerde kentsel dönüşüm ve yenileme alanları belirlenmiş durumdadır. Bu alanların içerisinde farklı statü ve tipolojilerde konut, sanayi ve diğer işlevlerde yapı ve kentsel dokular bulunmaktadır. Bu dönüşüm alanlarının kendi içlerinde hem esenlik dönüşümünü sağlayacak şekilde istihdam ve ekonomik dinamizm yaratan stratejilerle birlikte düşünülmesi hem de Meles Çayının ekolojik bünyesini uyandıracak şekilde ilişkilendirilmesi gerekmektedir. Çayın etrafındaki ekolojik ve kentsel yapıyı dönüştürme etkisi yaratabilecek birden fazla kentsel yenileme alanının bulunduğu görülmektedir. Bu yenileme alanlarında gerçekleştirilecek dönüşüm biçimlerinin birbirinden farklılaştırılması ve kendi içlerinde kentsel bütünlüye uyumlu bir bütün oluşturmaları için bir dönüşüm sınıflandırması oluşturulmaya çalışılmıştır.

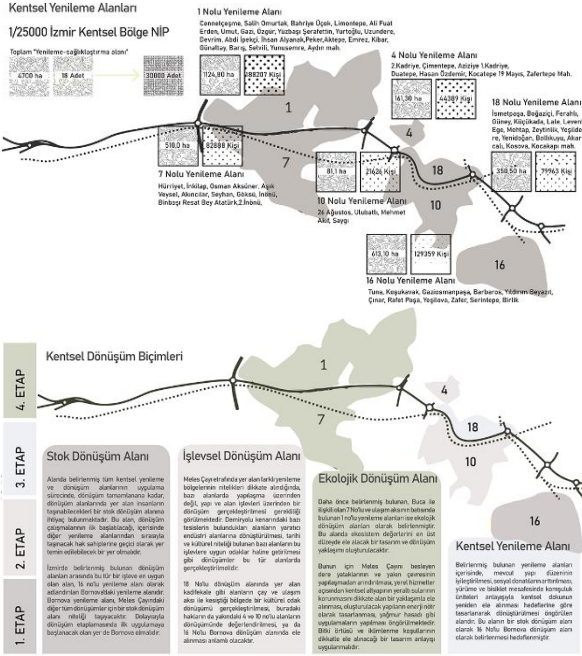

Şekil 19. Dere tipolojisi.

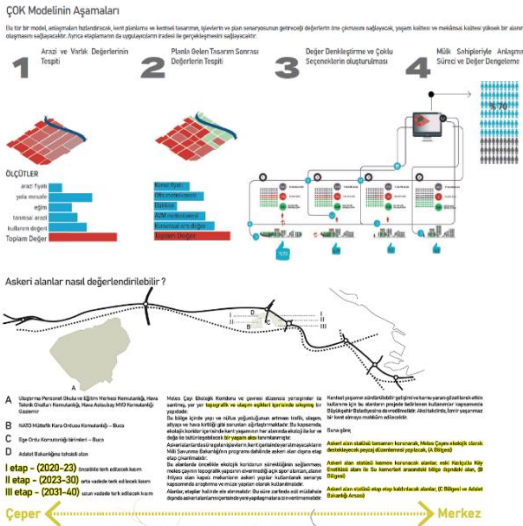
2.4. Kentsel Dönüşüm Örgütlenme Modeli

Öngörülen planlama yaklaşımının yaşama geçirilmesi için var olan arsa ve arazi düzenleme araçlarının dışında radikal bir yaklaşıma ihtiyaç duyulmaktadır. Türkiye'de var olan imar uygulamaları incelendiğinde arsa ve arazi düzenlemelerinde aşağıdaki temel sorunların yaşandığı görülmektedir.

Bu ilkelerin Planlama sürecinde uygulamaya geçirileceği bir plan uygulama aracı geliştirilmiştir. Bu aracın adı ÇOK (Çoğalan Ortaklıklarla Katılım) Modelidir. Bu modelin uygulanmasında alan yönetim modellerine dayalı bir kentsel dönüşüm modelinin uygulanması öngörülmektedir. Bunun için öncelikle, alanda dönüşümün gerçekleşeceği yerde yaşayan kişi ve kurumların temsilinin sağlandığı bir "Kentsel Dönüşüm Yönetim Alanı" tanımlanacaktır. Bu yönetim alanında hak sahipleri, yerel yönetim temsilcileri ve kentte yer alan üniversite, sivil toplum ve meslek odalarını temsil eden bir koordinasyon kurulu oluşturulacaktır. Bu kurulun uygulanmasına destek olacağı ekolojik dönüşüm modelinin mülkiyet dönüşümünün araçları da tanımlanmıştır.

Şekil 20. Kentsel Yenileme Yaklaşım Şemaları.

Şekil 21. Kentsel Yenileme Model Önerisi.

3. Sonuç ve Öneriler

İklim krizi başta olmak üzere çevresel sorunlara yönelik çalışmalar son elli yıldan beri dünya gündeminde olmakla beraber, pandemi ve diğer çevresel sorunlar nedeniyle son yıllarda görünürlüğü artmıştır. Bu nedenle uluslararası politikalar ve sivil inisiyatiflerle birlikte meslek örgütleri de çevreye duyarlı adımlar atmaktadır. Hatta birçok yerel

yönetim de bu konuda çeşitli planlama ve kentsel tasarım çalışmaları yürütmektedir. Bu çalışmaların en önemlisi de yenilikçi fikirler için bir üretim alanını oluşturan kentsel tasarım yarışmalarıdır. Buna en güncel örnek olarak, Kentsel ve Ekolojik Omurga Olarak Meles Çayı Ulusal Kentsel Tasarım Fikir Projesi Yarışması verilebilir.

Planlama ve kentsel tasarım ve doğa koruma birbirini tamamlayan kavramlar olarak görülmektedir. Proje çalışmamızın, ekoloji bağlamında ürettiği söylemler ve öne çıkardığı tartışma noktalarını şu şekilde özetleyebiliriz;

- ekolojik yapı ile entegre olan, mekânsal adaleti sağlamayı hedefleyen, tarihsel ve kültürel değerlerin yeniden işlevlenmesi, ekolojik yeniden uyandırma (etki azaltma, ekolojik islah ve ekolojik restorasyon ile) yaklaşımıyla kente bütünsel bakışı yakalamayı hedefleyen,
- ekolojik temellere dayanan planlama bölgeleri tanımlayan ve bu bölgelere dair müdahale araçları öneren,
- güncel kentsel tartışmaları uygulamaya yönelik arayışları da içeren,
- ekolojik alanın bütünleştirilmesinde potansiyel taşıyan askeri alanlar ve kentsel yenileme alanlarına yönelik ayrı ayrı senaryolar ve uygulama etapları geliştiren,

Sonuç olarak; ekolojik bütünlüğün sağlanmasında bağlantıların sürekliliği sağlanarak doğal yaşamla kentsel yaşam ilişkisini güçlendirmeyi hedefleyen bir bakış açısidir.

Planlama ve tasarım hangi yaklaşım kullanılırsa kullanılsın, hangi tür planlama çalışması yapılırsa yapılsın planlamaya veri olabilecek fiziksel çevrenin biyolojik, kültürel ve psikolojik boyutlarıyla, bir anlamda ekolojik bütünlük araştırılması ve buna

yönelik stratejilerin oluşturulması gerekmektedir. Planlama ve kentsel tasarım süreçlerinde iklim krizini oluşturan sorunların aşılmasında ekoloji önemli bir araçtır. Ekolojik planlama / tasarım, kentlerdeki aktivitelerin doğal kaynaklar ve çevre üzerindeki etkilerini araştırarak; gelecek nesilleri de göz önüne alacak biçimde, yerel ve küresel ölçekte biyolojik çeşitlilik ve yaşam kalitesini sağlayacak koşulları ortaya koyacak stratejilerin oluşturulmasını amaçlamaktadır (Şükran Özer, 2001).

Bu yaklaşım ekoloji biliminden yola çıktığında temel eksenin bütüncülük ve varlık odaklı yaklaşım olması gerektiğidir. Proje çalışması örneği dikkate alındığında ekoloji odaklı yaklaşım kapsamında planlama ve kentsel tasarım eyleminin ortak bir dil ve ilkeleri ortaya konulmaktadır. Kentsel ve Ekolojik Omurga Olarak Meles Çayı Ulusal Kentsel Tasarım Fikir Projesi Yarışmanın genel sürecine ve yaklaşımlarına baktığımız zaman projelerin ürettiği ekolojik söylem ve pratikler konusunun şu temel eksellere değinilebilir;

- Ekolojik alanlara bütünsel bir yaklaşım geliştirmesi,
- İnsan-doğa ilişkilerini yeniden kurgulanması,
- İklim krizine çok boyutlu yaklaşımların sergilenmesi,
- Büyük ölçekli ekolojik alanların politik ve uygulama süreçlerinin tanımlanması,
- Disiplinler arası birlikte üretme süreçlerinin oluşturulmasıdır.

İklim Krizi, planlama ve tasarıma ilişkin düşünme sisteminde değışikliği talep etmektedir. Burada doğa ihtiyaçların karşılandığı bir mekân olarak değil öncelikle varolma değeriyle ele alınmalıdır. Meles Çayı Yarışması, planlama ve tasarım sisteminde ekolojik kaygıları bu anlamda ele alan bir örnek olarak görülebilir.

Yarışmalar, disiplinlerarası kolektif çalışmayı teşvik etmesi, yenilikçi fikirler için bir deney alanı oluşturması, yarışma sonucu elde edilen projelerin alternatifli ve yenilikçi fikirleri ile söylem ve pratiklerinin kamuoyu tarafından tartışılması kolektif bilincin oluşumunda önemli katkı sağlamaktadır.

Bu yazıda paylaşılan yarışma sürecinde ele alınan tasarım problemi ve ölçeği, peyzaj mimarlığı ile şehir ve bölge planlama disiplinlerinin ortak kesişim kümesinde yer alan bir tutum ve yaklaşım gerektirmiştir. Bu yaklaşımın geliştirilmesinde klasik şehir ve bölge planlama ya da peyzaj değerleri değerlendirmesi anlayışlarının ötesinde yenilikçi bir anlayışa ilişkin bir arayışa girilmiştir. Bu arayışın temel unsuru, İzmir Kentinin en önemli sosyo - mekânsal ve doğal unsuru ve eşiği olan Meles Çayının kentsel makro form açısından ele alınışında anlamlı araçları tanımlamak ve eklektik olmayan bir bakış açısıyla her iki disiplinin katkılarını bir araya getirmek olmuştur. Bu çaba da sürdürülebilirlik, dirençlilik gibi kavramsal çerçevelerden yola çıkarak belirlenen "esenlik ekonomisi" kavramı üzerinden şekillenmiştir.

Kuşkusuz, bu çaba bir yarışma deneyimine dayandığı için yeterince olgunlaşmamış unsurları da içinde barındırmaktadır. Ancak, farklı disiplinlerin bir arada bu tür bir arayışa girebilmesi için bir yarışma sürecinin sınırları ve kısıtları da çok önemli bir olanak tanımıştır. Bu sebeple yarışma deneyiminin bir araştırma yöntemi gibi sunulmasının öğretici olacağı düşünülmüştür. Bundan sonra da yarışma deneyimlerinin bu şekilde sunulması özellikle birlikte çalışabilirlik ve farklı ölçeklerde yaklaşım geliştirilmesi konularında yararlı olacaktır.

Kaynaklar

- Çıkrıkçı B (2021). Mimari Yarışmaların Ekolojik Söylem ve Pratikleri. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çimen D (2021). İzmir Kentinin Geleceğinde Çok Boyutlu ve Etkin Bir Aktör Olarak Meles Çayı. Ege Mimarlık Dergisi 110:13.
- Proje Paftaları (2020). Kentsel ve Ekolojik Omurga Olarak Meles Çayı Ulusal Kentsel Tasarım Fikir Projesi Yarışması 1. Mansiyon Proje Paftaları.
<https://melesyarisma.izmir.bel.tr/tr/Paftalar/4>
(Erişim tarihi: 1 Ekim 2021).
- Proje Raporu (2020). Kentsel ve Ekolojik Omurga Olarak Meles Çayı Ulusal Kentsel Tasarım Fikir Projesi Yarışması 1. Mansiyon Proje Raporu.
<https://melesyarisma.izmir.bel.tr/tr/Raporlar/4>
(Erişim tarihi: 1 Ekim 2021).
- Şahin Ş, Özer MN (2001). Kentsel Tasarımda Ekolojik Etik. 1.Uluslararası Sempozyum "Küreselleşme Sürecinde Kentsel Tasarım Ve Yerel Özellikler" 26 - 28 Eylül 2001. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.
- İBB (2020). Kentsel ve Ekolojik Omurga Olarak Meles Çayı Ulusal Kentsel Tasarım Fikir Projesi Yarışması Şartnamesi.
<https://melesyarisma.izmir.bel.tr/CKYuklenn/1.pdf> (Erişim tarihi: 1 Ekim 2021). İzmir.
- * Kentsel ve Ekolojik Omurga Olarak Meles Çayı Ulusal Kentsel Tasarım Fikir Projesi Yarışması 1. Mansiyon Projesi kazanan (Ekip Baş: Mehmet Nazım ÖZER, Murat MEMLÜK, Aytaç ÖZEN, Savaş Zafer ŞAHİN, Emrah SÖYLEMEZ, Faruk SARIHAN, Ece METİN, Ebru Dehmen MEMİOĞLU, Sevgi Çalı BULAK, İsa Eren AKBIYIK, Seda Özçelik KOÇ, Kıvanç TUNÇKALE, Doğa SEZER) ekip adına M.N. Özer ve Ş.Z. Şahin tarafından hazırlanmıştır.